

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

חקיקה וחינוך ככלים לשינוי חברתי - 62299

תאריך עדכון אחרון 05-02-2019

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: משפטים

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): עו"ד רחל גרשוני

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: Rahel.gershuni@gmail.com

שעות קבלה של רכז הקורס:

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס בוחן איך חקיקה וחינוך תרמו, אמורים לתרום או נכשלו בהובלת שינויים חברתיים בנושאים שונים ולמשל: המאבק בסחר בבני אדם, האיסור על צריכת אלכוהול בארצות הברית, הפללת לקוחות הזנות, האיסור על העישון במקומות ציבוריים, האיסור על נישואי בוסר והאיסור על פוליגמיה. תבחן גם מקומה של מנהיגות בהובלת שינויים חברתיים.

מטרות הקורס:

להקנות הבנה של התהליכים המובילים לשינוי חברתי באמצעות חקיקה וחינוך. הקורס יתחיל בניתוח שאלות תיאורטיות ויתמקד בהמשך על מקרים אמיתיים שבהם חקיקה וחינוך נרתמו לשינוי חברתי

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

הסטודנטים אמורים להעמיק את ההבנה שלהם בתרומה של חקיקה וחינוך להתהוות שינויים חברתיים ואף להיות מסוגלים או לפחות יותר מסוגלים לתרום לשינוי חברתי הלכה למעשה. לצורך זה, במקום בחינה, במקום מבחן, הסטודנטים יתבקשו לתרגל את הנלמד באמצעות עבודה שבה יעצבו תוכנית מפורטת לשינוי חברתי ספציפי באמצעות חקיקה וחינוך ויציגו אותה בפני הכיתה.

דרישות נוכחות (%) :

כן - לפחות 80% מהשיעורים

שיטת ההוראה בקורס:

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. החקיקה הפלילית ככלי לשינוי חברתי

- האם אחת ממטרות החקיקה בכללה היא לחולל שינויים חברתיים? אם כן, באילו נסיבות?
- האם מתפקידי החקיקה הפלילית לשנות ערכים של הציבור? אם כן, באלו נסיבות?
- החוק הפלילי - כמשקף ערכי קהילה קיימים או ככלי לשינויים? שניהם?
- יתרונות ומגבלות החקיקה הפלילית ככלי לשינוי חברתי.

2. החינוך ככלי לשינוי חברתי

- החינוך ככלי לשינוי הפרט או הכלל? שניהם?
- סוגי כלים חינוכיים לקהלים שונים (נוער לעומת מבוגרים; הציבור הרחב ופלחים ממנו; ממלאי תפקידים).
- האבחנה בין חינוך לתעמולה.
- יתרונות ומגבלות החינוך ככלי לשינוי חברתי.
- דרכים שבהן חקיקה וחינוך יכולים לשלב ידיום.

3. המאבק בסחר בבני אדם כמעבדה לשינוי חברתי
- התופעה וההתייחסות הראשונית אליה במדינת ישראל.
 - טיב המהפך שחל בהתייחסות לתופעה ולנפגעה.
 - תרומתה המיוחדת של החקיקה לשינוי תוך התייחסות לחקיקה פנים ממשלתית וחץ ממשלתית.
 - תרומתו של החינוך לשינוי.

4. האיסור על צריכת אלכוהול ועשיית עסקאות בו בארצות הברית - יוזמה של מיעוט
- הרקע לחקיקה כיוזמת מיעוט.
 - שימוש בחינוך?
 - אופי האיסורים.
 - תגובת רשויות החקיקה.
 - תגובת הציבור.
 - סוף דבר.

5. הפללת לקוחות הזנות - זירה לחילוקי דעות ערכיים
- דגמי חקיקה בשבדיה, נורווגיה, איסלנד, פינלנד, צרפת, צפון אירלנד, מקדוניה.
 - המצב בישראל.
 - חילוקי הדעות הקוטביים - עקרוניים ומעשיים.
 - האם החקיקה בחו"ל חוללה את השינוי המיוחל?
 - שבדיה כמקרה בוחן: הרקע לחקיקה, שילוב כלים חינוכיים, חילוקי דעות בקשר לאפקטיביות.

6. האיסור על העישון במקומות ציבוריים: דגם הדרגתי
- המצב בישראל ערב החוק.
 - הטכניקה של חוק למניעת עישון במקומות ציבוריים והחשיפה לעישון - צווי הרחבה הדרגתיים, הטלת חובות על מחזיקי מקומות, מינוי מפקחים, העלאת קנסות.
 - האפקטיביות: מידת העישון במקומות ציבוריים; רמת האכיפה; שינוי בעמדות הציבור.
 - הסיבות ביסוד הצלחת החוק.

7. האיסור על פוליגמיה: פערים בין קהילות
- החוק הפלילי נגד פוליגמיה משנת 1951 - החידוש לעומת המצב הקודם.
 - תיקון השנוי במחלוקת בחברה המוסלמית - האם יש להביא בחשבון מאפיינים תרבותיים?
 - האפקט טווח קצר - בקהילות יהודיות לעומת הקהילה הבדואית.
 - האפקט טווח רחוק - בקהילות יהודיות לעומת הקהילה הבדואית.
 - בעיות אכיפה - האם יש ערך לחקיקה עם קשיי אכיפה שורשיים?
 - המצב היום והניסיון לשנותו באמצעות אכיפה.

8. האיסור על נישואי בוסר כהצלחה חלקית
- חוק גיל הנישואין על תיקונו.
 - ההתנגדות לחוק בפלגים של הציבור.
 - מנהגי קהילות עובר לחוק
 - האפקט של החוק טווח קצר.
 - האפקט של החוק טווח ארוך - ההבחנה בין קהילות.
 - השימוש בכלי חינוך ובשיח בין מנהיגים.
 - בעיות האכיפה המעוררות את השאלה אם יש להביא בחשבון מאפיינים תרבותיים.

9. מקומה של מנהיגות

כל שינוי חברתי מצריך מנהיגות כדי להוביל אותו, לגייס תמיכה עבורו, ולהתמיד בו עד סוף הדרך. מבין השאלות המתעוררות:

- האם יש מכנה משותף למנהיגים כאלה?
- אלו דוגמאות ניתן להביא מהארץ ומחו"ל?
- איך מנהיגים מגייסים תמיכה?

• איך הם עושים שימוש בכלים של חקיקה וחינוך?

נקודת הזינוק תהיה המאבק נגד סחר בבני אדם, אך הסטודנטים יתבקשו לעיין בחומר על מנהיגים אחרים שהשתמשו בחקיקה ובחינוך ככלים לשינוי חברתי וביניהם נלסון מנדלה בדרום אפריקה, גנדי בהודו וד"ר מרטין לותר קינג בארצות הברית.

10-13 - הצגת פרוייקטים על ידי קבוצות סטודנטים

קבוצות סטודנטים יתבקשו להציג בפני חבריהם פרוייקט שבו ינסו לגבש תיקון חקיקתי שמטרתו שינוי חברתי ולשלב בו כלים חינוכיים. יצוין שניתן יהיה לבחור פרוייקט שענינו חקיקה שאינה פלילית כדי לתת הזדמנות לכל קבוצה לנסות להגשים חזון של חברה אידיאלית. במסגרת הפרוייקט יתבקשו הסטודנטים לתת את הדעת לשאלות תיאורטיות ומעשיות, לגבש ולנמק נוסח חקיקה, לרבות הבעיות בהן נתקלו בניסוח השינוי ולהתוות טיב הכלים החינוכיים בהם ישתמשו.

להלן מספר הצעות שאינן ממצות:

□ עבירה של צריכת שירותי מין.

□ עבירה או חוק מיוחד המתייחס לעינויים במסגרת חקירה וקובע עבירות פליליות והגנות מיוחדות לנפגעי עינויים.

□ תיקון לחוק הדגל, הסמל, והמנון המדינה במטרה ליצור סמלים מאחדים לחברה פלורליסטית.

□ חוק שוויון אוכלוסיות בישראל עם הוראות חינוכיות שמטרתן גישור תרבותי ואיסורים פליליים על

תקצוב מפלה של אוכלוסיות שונות.

□ איחוד חוק הכניסה לישראל וחוק ההסתננות כדי לעצב הסדר מספר לסוגי אוכלוסיות הנכנסות לישראל.

חומר חובה לקריאה:

חברתי לשינוי ככלי הפלילי החוק. I.

קריאת חובה

1. N.Y. Times, Oster and Kocks, "After a Debacle – How California Became a Role Model on Measles".

2. Catherine Mackinnon, "Butterfly Politics" (Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Mass., 2017), pages 1-8, chapter 6 – Intervening for Sex Equality; chapter 10 – Testimony to the Attorney General's Commission on Pornography

3. Kahan, Dan M, "Gentle Nudges and Hard Shoves: Solving the Sticky Norm Problem" (2000) Faculty Scholarship Series 108 (Yale University Law School).

4. פרקים נבחרים מ"החוקים" מאת אפלסון: פרקים 7,8,17.

קריאה נוספת:

Robinson, Paul H., "Democratizing Criminal Law: Feasibility, Utility and the Challenge of Social Change" (2016) Faculty Scholarship Paper 1684, (University of

II. חברתי לשינוי ככלי החינוך.

קריאת חובה:

1. פרקים נבחרים מ"הרפולבליקה" של אפלטון, ספר 3 "האגדה הפיניקית", ספר 4 המטפורה של הצבעי.
 2. פרקים נבחרים מ"החוקים" של אפלטון: ספר 12.
- קריאה נוספת:
1. תמר קטקו, "מקרח ברא אותו: החינוך בשירות הנאציזם" (רסלינג, ישראל 2016).
 2. פרקים נבחרים מ- Dewey John by Education and Democracy
 3. Goldstein, "Durkheim's Sociology of Education: Interpretation of Social Change Through Education", Educational Theory volume 26 289-297;
 4. פרקים נבחרים מ- "Erewhon" מאת סמואל בטלר

III. חברתי לשינוי כמעבדה אדם בבני הסחר.

קריאת חובה

1. חוק העונשין (תיקון מס' 56), התש"ס-2000, סעיף 203א
 2. חוק איסור סחר בבני אדם (תיקוני חקיקה), התשס"ז - 2006
 3. הנחיית פרקליט המדינה 2.2 בגלגוליו השונים: 25 יולי 1990, 2 ינואר 1994, 1 אוגוסט 2002, 1 ינואר 2003, 10 ינואר 2006, 3 מאי 2012, 23 יוני 2014.
 4. ע"פ 11196/02 מיכאל פרודנטל נ. מ.
 5. החלטת ממשלה 2806 מ - 1 דצמבר 2002 - הקמת מקלט לקורבנות סחר לעיסוק בזנות.
 6. החלטות ממשלה 63 מיום 21 למאי 2006 - הקמת ועדת מנכ"לים קבועה ומינוי מתאם בתחום המאבק בסחר בבני אדם בהשוואה להחלטת ממשלה 1248 מיום 28.12.2003 - הקמת ועדת מנכ"לים קבועה ומתאם בין-משרדי בתחום הסחר בבני אדם.
 7. החלטת ממשלה 2670 מיום 2 לדצמבר 2007 - תוכניות לאומיות למאבק בסחר בבני אדם וקביעת פתרונות שיקום לקורבנות סחר לעבודות וסחר לעבודת כפייה.
- קריאה נוספת:
8. ע"פ 10545/04, 9510, 9905, 10752 פליקס אלדנקו ואח' נ. מ.
 9. דו"ח ביניים של ועדת החקירה הפרלמנטרית בנושא סחר בבני אדם - דצמבר 2002 ב <https://www.knesset.gov.il/committees/heb/docs/sachar15-4.htm>
 10. דגם של הכשרה עבור מפקחי עבודה במשרד הכלכלה.
 11. עלון כיס לזיהוי קורבנות סחר - לציבור הרחב
 12. מדריך לזיהוי קורבנות עבדות ועבודת כפייה
 13. Adv. Rahel Gershuni "Trafficking in Persons: A Laboratory for Social Change", Carmel Golda Meir Center, August 14, 2014.

IV. בו ועסקאות אלוהול צריכת על האיסור.

חובה

Kahan, ibid.

V. הזנות לקוחות הפללת.

קריאת חובה

1. 2 הצעות חוק להפללת לקוחות הזנות ממרץ 2017 - של עליזה לביא ושל שולי מועלם.
2. הכנסת, מרכז מחקר ומידע, "סקר דעת קהל בנושא הפללת הלקוח בשירותי המין", מוגש לוועדת המשנה למאבק בסחר בנשים, 11 באוקטובר 2007.

קריאה נוספת

3. Gunilla Ekberg "The Swedish Law that Prohibits the Purchase of Sexual Services: Best Practices for Prevention of Prostitution and Trafficking in Persons"
4. Susanne Dodillet and Petra Ostergren "The Swedish Sex Purchase Act: Claimed Success and Documented Effects", Conference Paper presented at International Workshop Decriminalizing Prostitution and Beyond: Practical Experiences and Challenges, The Hague, March 3 and 4 2011.
5. Selected Extracts of the Swedish Government Report – The ban against the purchase of sexual services: an evaluation 1999 – 2008.
6. הכנסת, מרכז מחקר ומידע, "מודעות הציבור ועמדותיו כלפי התופעה ותפיסת הקשר בין הסחר בנשים לפגיעה בזכויות האדם", מוגש לוועדת החקירה הפרלמנטארית בנושא סחר בנשים, 8 בדצמבר 2003.
7. וכן הכנסת, מרכז מחקר ומידע, "עמדות הציבור בישראל ביחס לזנות ולסחר בנשים", 2007
8. Catherine Mackinnon, "Butterfly Politics" (Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Mass., 2017), chapter 15 – Trafficking, Prostitution and Inequality

העישון על האיסור

קריאת חובה:

1. החוק למניעת העישון במקומות ציבוריים, התשמ"ג-1983
2. פעילות הוועדה הציבורית לבדיקת הדרכים לצמצום העישון ולהפחתת נזקיו, 2009, הוגש לוועדה לענייני ביקורת המדינה.
3. דברי הכנסת, הצעת חוק איסור עישון במקומות ציבוריים, התשמ"ג-1983 (קריאה ראשונה), 11 יולי 1983
4. דברי הכנסת, הצעת חוק איסור עישון במקומות ציבוריים, התשמ"ג-1983 (קריאה שנייה ושלישית), 26 יולי 1983.
5. הצעת חוק הגבלת העישון במקומות ציבוריים (תיקון מספר 2) מניעת העישון במקומות ציבוריים והחשיפה לעישון), התשס"ז-2007.
6. החוק למניעת העישון במקומות ציבוריים והחשיפה לעישון, התשס"ז – 2007

קריאה נוספת:

1. לענין מבצעי מידע לגבי סיכוני העישון ראה <http://asp.default/il.org.cancer.www/>
2. גורמים מקדמי בריאות, המכון למחקר חברתי שימושי, יולי-אוגוסט 1987.
3. מכון "דחף" בראשות מינה צמח, עמדות הציבור, רגשות, דעות וכוונות התנהגות בשאלות שונות הנוגעות לצווי הגבלת העישון במקומות ציבוריים, הוגש למשרד הבריאות, יוני 2001, בדוח שר הבריאות על העישון בישראל, 2002.
4. זאב בן-סירא, עישון: הרגלים, עמדות וידע לגבי האיסור במקומות ציבוריים, (נערך במסגרת הסקר השוטף ה-252 של המכון לפי הזמנת המחלקה לחינוך לבריאות של משרד הבריאות), יולי 1987.
5. דברי הכנסת, ציון היום הבין לאומי - יום נקי מעישון, מיום 30/05/2001.
6. דוח שר הבריאות על העישון בישראל – משנת 2001-2002 ועד 2015.

פוליגמיה על האיסור

קריאת חובה

1. סעיף 176 לחוק העונשין, התשל"ז – 1977.
2. סעיף 181 לפקודת החוק הפלילי, 1936.
3. חוק לתיקון דיני העונשין (ריבוי נישואין) התשי"ז – 1957

4. הנחיית היועץ המשפטי לממשלה 4.1112 מיום 23 בינואר 2017
5. פוליגמיה בקרב האוכלוסייה הבדואית בישראל, מרכז מחקר ומידע, הכנסת, מוגש לוועדה לקידום מעמד האישה, 2006.
6. פוליגמיה בקרב האוכלוסייה הבדואית בישראל - עידכון, מרכז מחקר ומידע, הכנסת, מוגש לוועדה לקידום מעמד האישה, 2013.
- קריאה נוספת:
 7. Alean al-Krenawi and Vered Slonim-Nevo, *Psycho-Social Functioning in Bedouin Arab Society in the Negev: A Comparison of Polygamous and Monogamous Families*, Ben Gurion University of the Negev, September 2003.
 8. Anat Lapidot-Firilla and Ronny Elhadad "Forbidden yet practiced: Polygamy and the Cyclical Making of Israeli Policy", Center for Strategic and Policy Studies.
 9. עליאן אלקרינאוי וורד סלונים-נבו, "נישואין פוליגמיים ומונוגמיים: השפעתם על מצב הנפשי והחברתי של נשים בדוויות-ערביות", ב - רחל לב-ויזל, ג'ולי צוויקל ונורית ברק, "שמרי נפשך": בריאות נפשית בקרב נשים בדוויות בישראל, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, 20057
 10. ראוייה, אבורביעה, מודרות בעל כורחן- תופעת הפוליגמיה ודרכי ההתמודדות - עידכון, האגודה לזכויות האזרח, מוגש לוועדה לקידום מעמד האישה, פברואר 2010.
 11. פרוטוקול מס' 113 משיבת הוועדה לקידום מעמד האישה (6 ביולי 2004).
 12. ת"פ (כפר-סבא) 1346/03 מדינת ישראל נ' עודה בן רבחי, תק-של 2004(2) 1249, עמ' 1250.
 13. Adv. Rahel Gershuni, "The Interface between Trafficking in Persons and Culture" in *The Handbook of Human Trafficking*, ed. Piotrowicz (2017),
 14. Adv. Rahel Gershuni, "The Importance in Addressing Cultural Sensitivity in Addressing Violence against Persons", Golda Meir Mashav Carmel International Training Center, October 2017.

VIII. בוסר נישואי על האיסור

קריאת חובה:

1. חוק גיל הנישואין, התש"י - 1950.
2. חוק גיל הנישואין (תיקון מס' 6), התשע"ד-2013
3. הנחיית פרקליט המדינה 2.20 ממאי 6201

קריאה נוספת:

4. ע"א 501/81 י.מ. נ. פלונית ופלוני, פ"ד לה (4), עמ' 430.
5. נישואי קטינות, מוגש לוועדה לזכויות הילד, מרכז מחקר ומידע, הכנסת, ט' בתמוז תשס"ד, 28 ביוני 2004.
6. שלמה שרלין ואסתר אשל, נישואי קטינות, אוניברסיטת חיפה, 1988.
7. המועצה הלאומית לשלום הילד, ילדים בישראל: שנתון סטטיסטי 2003
8. ישיבה של וועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושא: נישואי קטינים וקטינות על ידי ראש קהילת חסידי ברסלב בצפון, 15.11.05.
9. שנתון הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה - 2015.
10. שנתון הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה - 2007.
11. ענת בשן, "נישואי בוסר", מראות המשטרה 192, 2003.
12. פרוטוקול מס' 70 משיבת הוועדה לזכויות הילד בנושא: נישואי קטינים מתחת לגיל 17 (6 ביולי 2004).
13. פרוטוקול מס' 142 משיבת הוועדה לקידום מעמד האישה, סדר היום: נישואי קטינות - העלאת גיל הנישואים (8 בדצמבר 2004).

14. Adv. Rahel Gershuni, "The Interface between Trafficking in Persons and Culture" in *The Handbook of Human Trafficking*, ed. Piotrowicz,
15. Adv. Rahel Gershuni, "The Importance in Addressing Cultural Sensitivity in Addressing Violence against Persons", Golda Meir Mashav Carmel International Training Center, October 2017.

מנהיגות IX.

חובה: לבחור אחד ממקורות אלה:

1. Nelson Mandela, *Long Walk to Freedom*, Abacus (London, 1995).
2. Mahatma Gandhi, *The Story of My Experiments with Truth*, at http://wikilivres.ca/wiki/An_Autobiography_or_The_Story_of_my_Experiments_with_Truth
3. Martin Luther King, *I Have a Dream*, ed. James M. Washington, Harper (San Francisco, 1992).
4. *Leadership*, by Rudolph Guliani
(תורגם לעברית: מנהיגות מאת רודולף גוליאני (הוצאת מטר/משרד הבטחון, 2005)
5. Catherine Mackinnon, "Butterfly Politics" (Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Mass., 2017), and in particular, chapter 3 – Law's Power; chapter 6 – Intervening for Sex Equality; chapter 7, Introduction, Symposium on Sexual Harassment".

חומר לקריאה נוספת:

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
 הרצאה 0 %
 השתתפות 30 %
 הגשת עבודה 70 %
 הגשת תרגילים 0 %
 הגשת דו"חות 0 %
 פרויקט מחקר 0 %
 בחנים 0 %
 אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: